

**Joachim Gauck är medborgarrättskäm-
pen i DDR som blev en av förgrundsges-
talerna i det folkliga uppror som 1989
fick DDR-regimen på fall. Mellan åren
1990 och 2000 var han chef för myndig-
heten som administrerar det hav av per-
sonakter som utgör det synliga arvet
efter den östtyska säkerhetspolisen Stasi.
År 2010 ställde han upp som kandidat i
det tyska presidentvalet, nominerad av
Socialdemokraterna och Bündnis 90/De
gröna, men förlorade i tredje valom-
gången mot CDU-politikern Wulff. År
2009 utkom hans självbiografi: *Winter
im Sommer – Frühling im Herbst* ('Vin-
ter på sommaren – vår på hösten'). Den
bjuder på högintressant läsning. Här
följer en sammanfattning av bokens in-
nehåll.**

Gauck föddes 1940 i Rostock. Föräldrarna var medlemmar av nazistpartiet. Fadern, som var sjöman, var under kriget inkallad vid krigsmarinen. I juni 1951 greps han av två civilklädda män. Vintern slog till mitt i sommaren. Gaucks mor och farmor gjorde allt för att få reda på var han fanns. Först i september 1953 fick modern ett meddelande från säkerhetspolisen: i juli 1951 hade hennes man dömts till ett 25 år långt frihetsstraff på grund av fientlig verksamhet mot ockupationsmakten. Nu visste hon att maken befann sig i Sovjetunionen. I oktober 1955 återvände han hem från arbetslägret i Sibirien. Den hemvändande hade varken gjort sig skyldig till spioneri eller anti-sovjetisk hets – anklagelserna var fabricerade. Den femtonårige Gauck var redan starkt antikommunistisk.

Hemmet var inte utpräglat religiöst, men Gauck sökte sig till ungdomsgruppen (Junge Gemeinde) i Sankt Jacobi-kyrkan. Även fadern närmade sig kyrkan och tron. För den unge Gauck blev gemenskapen i kyrkan viktig. Här fanns ett frirum. Han kom i kontakt med litteratur som kritiskt gjorde upp med nationalsocialismen. Föräldrarna bedyrade att de inte känt till det öde som drabbade judarna under åren av nazistiskt styre. Först i slutet av sjuttioalet,

när den amerikanska serien Holocaust sändes i västtysk teve, såg Gauck tårarna i föräldrarnas ögon. Nu började de berätta vad de själva sett av judeförföljelser i Rostock.

Studier och giftermål

Gauck ville gärna studera germanistik, men ansökan avsågs eftersom han saknade en rekommendation från skolan; han var inte heller medlem i det kommunistiska ungdomsförbundet FDJ. Journalistiken lockade men eftersom han inte var beredd att anpassa sig till de rådande politiska dogmerna var också det yrket uteslutet. Tre möjligheter återstod: bli lärling och lära sig ett yrke, sticka till Väst eller studera teologi. Det blev teologi. Till en början hade han ingen tanke på att bli präst – han uppfattade sig som alltför världslig för det.

En kort tid efter det att han påbörjat sina studier gifte han sig med en flicka som hette Hansi. Under de sista krigsmånaderna hade hon, som liten flicka, flytt med sin mor och farföräldrar från Ostpreussen. I Prag födde modern en dotter som dog av svält bara några veckor senare. Till slut hamnade familjen i Warnemünde, strax norr om Rostock. En dag när Hansi kom hem från skolan, hon var tio år gammal, påträffade hon sin mor död. Hon hade tagit livet av sig.

Barn och begynnande yrkesliv

År 1960 fick makarna Gauck sitt första barn, Christian. År 1962 föddes Martin, 1966 Gesine och 1979 Katharina. Den inte alltför flitige Gauck blev till slut klar med studierna. I mitten av sextioalet fick han ett vikariat som präst i en liten stad utanför Rostock. Han bestämde sig nu för att satsa på prästyrket. Han kände dock rädsla: var hans tro tillräckligt stark? Kunde han vara en förebild för människor? Men han mötte troende människor som utstrålade kraft, godhet och trohet; enkla människor som inte sällan var flyktingar från tidigare tyska områden i öst. Gauck skriver: "Jag lärde mig att det kritiska tänkandet inte är det

viktigaste, inte den yttersta sanningen i mitt liv.”

Gränsen stängs

År 1961 byggdes muren i Berlin; möjligheten att göra en utflykt till Väst fanns inte längre. Gauck upplevde DDR som ett fängelse men hade inga planer på att lämna landet. Den som ville det måste fatta ett beslut som krävde mycket mod och viljestyrka. Antingen kunde man försöka bli smugglad ut ur landet, gömd i en västtysk bil på väg till Väst (eller fly på annat sätt), gifta sig med någon från Väst eller ansöka om utresetillstånd. Den som valde den senare vägen fick bereda sig på några års väntan, en väntan som ofta också innebar olika slag av förödmjukande behandling från myndigheternas sida. Utresan var något mycket definitivt. Familjer och vänner skildes åt på ett smärtsamt vis. Gauck var med om flera sådana svåra och uppsplitande förluster. Sommaren 1965 förälskade sig hans syster Sabine i en västtysk man på besök. Snart visade det sig att hon var gravid. För hennes föräldrar var det mycket viktigt att hon var gift innan hon födde barnet. Men myndigheterna var inte beredda att ge henne utresetillstånd. Sabine hade dock en moster vars man var präst och han tog upp fallet i olika kyrkliga förhandlingar. På våren 1966 fick Sabine så utresetillstånd.

Arbetet som präst

Sin första prästtjänst hade Gauck i en landsbygdsförsamling i närheten av staden Güstrow. I början av 1970-talet meddelade han dock kyrkan att han ville flytta till det nybyggda bostadsområdet Evershagen i Rostock där paret tilldelats en lägenhet efter flera år av inbetalningar till en andelsförening. Gauck tog sig an uppgiften att bygga upp en församling i området. Från och med år 1985 kunde den evangeliska kyrkan fira gudstjänst i Evershagen och slapp åka till en kyrka som låg fem kilometer bort. Den nybildade katolska församlingen upplät nämligen sin nybyggda kyrka åt Gaucks församling så att denna

kunde fira gudstjänst klockan halv nio varje söndagsmorgon. Vid det laget hade den evangeliska församlingen i Evershagen runt 4 500 medlemmar.

Efter åren i Evershagen flyttade familjen Gauck till Rostocks gamla stadskärna. Gauck var medlem i presidiet som förberedde de evangeliska kyrkodagarna i Mecklenburg. 1988 års kyrkodag gästades av Helmut Schmidt. Han talade i Mariakyrkan i Rostock inför 2 500 åhörare.

Fram till 1985 arbetade Gauck som så kallad stadsungdomspräst i Rostock. År 1983 inledde Stasi (förkortning för ”Ministerium für Staatssicherheit”; DDR:s säkerhetstjänst) en granskning (”Operativer Vorgang”) av Gauck. Den föranleddes av hans ”antisocialistiska-fientliga inställning till de socialistiska förhållandena i DDR”. Efter ett år konstaterade Stasi att Gauck med det kyrkliga fredsarbetet som täckmantel försökte ”vinna oppositionellt inställda ungdomar politiskt-oppositionellt”. De så kallade stadsungdomskvällarna och de stora fredsgudstjänsterna som hölls 1981-1985 besöktes av uppemot 700 ungdomar. Bland dem fanns flera personer, delvis unga, som arbetade som rapportörer åt Stasi (så kallade IM; ”inofficiell medarbetare”). Efter DDR:s fall påträffade Gauck i sin Stasi-akt de regimkritiska yttranden han fällt vid nämnda kyrkliga sammankomster. Ett dussintal IM var satta att rapportera om Gauck.

Gauck upprördes många gånger över Stasis metoder. Han fick veta att Stasi flera gånger försökt värva elever vid *Erweiterte Oberschule* (klasserna 11 och 12) som IM. Han informerade kyrkans ”superintendent” (som senare avslöjades som IM) samt den ansvarige för kyrkofrågor i stadens styrelse (också han avslöjades senare som IM).

Tre barn flyttar till Väst

År 1984 beslutade sig sönerna Christian och Martin att ansöka om utresetillstånd. Det kom som en chock för föräldrarna. Sönerna fick vänta i nästan fyra år på beskedet att ansökan beviljats. Det var en mycket svår tid för hela familjen. Gauck

hade innerst inne förståelse för sönernas val men kände liksom hustrun en fruktansvärd sorg. ”Jag önskade att de skulle stanna och stärka de oliktankandes led [...] Vi behöver ju våra söner och döttrar, som ser och inte vill glömma, som avlägger vittnesbörd och alltid kommer att vara trogna när andra säljer sig... Nej, och tusen gånger åter nej!” I november 1987 uppmanades sönerna att lämna in en ny ansökan om att bli lösta från sitt östtyska medborgarskap. Fjorton dagar senare kom beskedet. De hade några dagar på sig innan de måste lämna landet – två söner, två svärdöttrar och tre barnbarn till makarna Gauck.

Dottern Gesine hade för avsikt att stanna i landet. Men ett halvår efter brödernas utresa lärde hon känna en ung västtysk på besök i Rostock. De båda blev förälskade, och det slutade med att Gesine flyttade till Väst i juni 1989. Det var ett svårt beslut; Gesine kände att hon svek sina ideal.

Vad var det som fick Christian och Martin att med sådan beslutsamhet genomdriva sin utresa? De upplevde livet i DDR som en förödmjukelse; landet erbjöd inga framtidsutsikter för den som stått utanför ungpionjärerna eller FDJ. Hemma levde man som i väst; man tittade nästan enbart på västtysk teve och hörde nästan enbart på västtysk radio. Som femtonåring hade Martin fått uppleva hur polisen tagit honom med till en undanskymd plats och där sprätt bort den västtyska flaggan från hans jacka som var en gåva från bekanta i Västtyskland och som han var så stolt över. I skolan fanns lärare som förlöjligade barnen Gauck inför den övriga klassen. Christians tysklärare upprepade gång på gång att Christian insöp imperialistisk ideologi genom att titta på västtysk teve och att han med sina jeans (en gåva från bekanta i Västtyskland) representerade ett västligt konsumtionstänkande. Varken Christian eller Martin (sina mycket fina betyg till trots) kom in på den så kallade *Erweiterte Oberschule*, vilket skulle ha inneburit en direkt väg till studentexamen. Christian ville studera medicin. Han lärde sig ett yrke, läste in studentexamen på en kvälls-

skola och sökte därefter till den medicinska fakulteten men blev inte antagen.

”Vi är myndiga men har inget att säga till om”

Följande berättelse illustrerar väl situationen i DDR på åttiotalet.

En septembernatt 1985 upptäckte polisen att hus i Rostocks innerstad försetts med stora regimkritiska budskap, målade med rödfärg: ”Vi är myndiga men har inget att säga till om”, eller ”Skapa fred utan vapen, Biermann lever”. Polisen lyckades inte hitta de skyldiga.

De skyldiga var tre unga människor som tillhörde Gaucks kyrkliga ungdomsgrupp. De gick till honom och berättade vad de gjort. En av dem var minderårig. De andra var ett gift par, Ute och Gunnar Christopher. Gunnar var totalvägrare och måste räkna med ett fängelsestraff om han inte dessförinnan beviljades utresa till Väst. Ute hade bittra personliga erfarenheter av livet i DDR och ville bara lämna landet. Endast Gauck visste vem som målat slagorden.

Men flickan som ännu var minderårig förälskade sig i en ung man och i sitt stora förtroende för honom berättade hon vem som målat slagorden. Mannen gick till Stasi.

I februari 1986 greps de tre och förhördes enskilt. Paret Christopher hamnade i rannsakningshäkte, den minderåriga flickan släpptes på fri fot i väntan på rättegång. Paret Christopher erkände.

I häktet fick Gunnar dela cell med en man som var Stasi-spion. Han övertalade Gunnar att dra tillbaka sin ansökan om utresa: det fanns andra sätt att ta sig ut ur DDR utan att dessförinnan tillbringa ett eller två år i fängelse. Gunnar drog tillbaka ansökan.

Under en tjänsteresa till Västtyskland i april 1986 vände sig Gauck till den västtyske presidenten von Weizsäcker och bad honom att försöka förmå DDR-myndigheterna att bevilja Ute utresa.

En dag fördes Gunnar till ett förhörssrum där en vänlig Stasi-man berömde honom

för att han dragit tillbaka sin utreseansökan. Om Gunnar var beredd att samarbeta med Stasi, skulle det underlätta situationen för honom.

Gunnar insåg att det varit ett misstag att dra tillbaka sin utreseansökan. Hur skulle Västtyskland kunna friköpa honom om han inte fanns med på en lista över sådana som ansökt om utresa? Gunnar skrev under papperet där han förpliktigade sig att bli rapportör åt Stasi. Nu gällde det bara att komma ut ur fängelset för att på nytt ansöka om utresetillstånd. När det väl var gjort skulle han förklara för Stasi att han inte tänkte samarbeta med dem.

Vid rättegången i juni 1986 dömdes Ute till 18 månaders fängelse. Gunnar kunde lämna fängelset den första juli 1986. Då hade han redan meddelats tid och plats för sitt första "konspirativa möte" med Stasi. Gunnar infann sig och meddelade att han inte tänkte samarbeta.

Efter en tid dök regimfientliga paroller upp i Evershagen i Rostock varpå Gunnar greps på nytt (december 1986). I augusti 1987 sattes han och andra politiska fångar på en buss med destination Västtyskland. Ute Christopher befann sig redan där; hon hade friköpts av Förbundsrepubliken fem månader tidigare.

Vår på hösten

I ett brev till sina barn i Västtyskland skrev Gauck den 27 oktober 1989: "Mina kära i Väst! [...] Ännu för två månader sedan var den allmänna övertygelsen: 'De' förändrar sig aldrig. Och därmed var det ingen som såg någon positiv framtid. Ja, om 'de' har förändrat sig, vet vi inte. Endast ord är ju inte tillräckligt. Men det härliga och nya är: Vi, folket, har förändrat oss och förändrar oss mer för varje dag. [...] Civilkurage visar sig på universiteten, i företagen, på gatan. Tidningarna blir läsvärda, teven sevärd. [...]"

Förra torsdagen utformade jag tillsammans med unga yrkesarbetande och studenter en gudstjänst som ägde rum samtidigt i Mariakyrkan och Petrikyrkan. I Mariakyrkan var det 6000 personer och ytter-

ligare 2000 utanför kyrkan; i Petrikyrkan uppemot 2000 personer. Efteråt uppstod för första gången i Rostock en spontan demonstration; ett tåg med omkring 6000 personer bildades. Morgonen därpå grät jag bittra tårar av sorg och vrede och sedan flera gånger under dagen. Hela tiden måste jag tänka på Dig, Christian, hur just Du skulle ha välkomnat, sökt och stött allt detta med Dina sinnen och krafter. Ni, Martin och Gesine, skulle ha deltagit på samma sätt, men Christian var den som tidigast började uppröras, och därför fanns han hos mig hela tiden. Jag var full av vrede och smärta över att han inte fick uppleva allt detta som skulle ha gripit honom så starkt. Och så växte min vrede mot dem som drev våra barn ut ur landet och dessutom yttrade sig håfullt och spefullt om dem som är det käraste vi har, våra barn. Det blev för mycket för oss!...[...]"

Gauck anslöt sig till "Neues Forum", en av de politiska oppositionsrörelser som bildades hösten 1989.

Gauck vände sig mot den bild av Västtyskland som vissa medborgarrättsaktivister gav uttryck för: "[...] ett land behärskat av konsumtionsterror, arbetslöshet, droger och prostitution där skulden för andra världskrigets förbrytelser förnekas."

Gauck var för ett tydligt enande: "Om vi skulle ha frihet och demokrati som i Väst och också ett ekonomiskt system som i Väst, vad var då vitsen med en egen östtysk stat?"

I november 1989 tillträdde SED-politikern Hans Modrow som regeringschef. MfS (Ministerium für Staatssicherheit; Ministeriet för statssäkerhet) bytte namn till AfNS (Amt für Nationale Sicherheit; Myndigheten för nationell säkerhet). Gauck menar att det rörde sig om en skenmanöver från SED:s sida. Medborgarkommittéer krävde AfNS' omedelbara avveckling. I början av december 1989 besattes Stasibyggnader runt om i landet av upprörda medborgare. Den 15 januari 1990, samma dag som Modrow förklarade vilka åtgärder som redan vidtagits för upplösningen av AfNS, intog medborgare

Stasi-centralen på Normannenstrasse i Berlin varefter den underställdes en medborgarkommitté.

En demokratiskt vald Volkskammer

I mars 1990 hölls fria val till DDR:s parlament, Volkskammer. Koalitionen Allianz für Deutschland (med CDU som största parti) blev valets segrare. Bündnis 90 (i vilket Neues Forum ingick) fick tolv mandat. Gauck tog plats i parlamentet som ledamot för Bündnis 90 och hamnade i utskottet för inrikesfrågor.

En myndighet med uppgift att förvalta arvet efter Stasi tar form

Gauck menar att medborgarkommittén som arbetade för avvecklandet av Stasi-centralen i Berlin till en början motarbetades av Modrowregeringen, som i stället lät inrätta en statlig kommitté för Stasis upplösning. Kommittén övertogs av den nye regeringschefen de Maizière efter valet i mars 1990. Den nye inrikesministern, Diestel (CDU), menade att en medborgarkommitté inte var nödvändig. I mitten av juni bildades dock ett separat utskott i Volkskammer för upplösningen av Stasi. Det skulle, med parlamentarisk legitimitet, fortsätta det arbete som medborgarkommittéerna påbörjat. Gauck valdes till utskottets ordförande.

Utskottet utarbetade ett förslag på hur man i framtiden skulle handskas med Stasi-akterna. Beståndet av akter skulle säkras och göras tillgängliga för den politiska, juridiska och historiska bearbetningen av DDR-epoken.

Den 24 augusti 1990 antog Volkskammer nästan enhälligt "Lagen om säkrandet och användandet av personrelaterade uppgifter inom före detta MfS/AfNS".

Alla var dock inte nöjda. Gauck skriver: "Om den dåvarande förbundskanslern Kohl hade fått som han ville, skulle Stasi-materialet helt enkelt ha försvunnit ner i ett stort hål."

Den 28 september valdes Gauck till "Förbundsregeringens särskilda ombud för förvaltningen av akter och uppgifter från

det före detta Ministeriet för statssäkerhet" (Sonderbeauftragter der Bundesregierung für die Verwaltung der Akten und Dateien des ehemaligen Ministeriums für Staatssicherheit).

Efter det tyska enandet den tredje oktober 1990 måste de hittillsvarande övergångsbestämmelserna från fördraget om Tysklands enande ersättas av en lag godkänd av den tyska Förbundsdagen. Gauck var nöjd med den nya lagen som antogs i december 1991. Den fastslog att myndigheten ska ge offren möjlighet att se sina egna akter; understödja strafförfarande och rehabilitering av orättmätigt förföljda personer; möjliggöra en genomlysning av de offentliga anställningarna och den privata sektorn; informera allmänheten om MfS:s struktur och arbetssätt.

Fram till den andra januari 1992 hade endast regering och parlament rätt att få insyn i akterna.

Den andra januari 1992 utvidgades rätten till att också gälla de före detta DDR-medborgarna. Redan på morgonen samlades flera hundra människor framför myndigheten för att ansöka om att få se sin personakt, om en sådan fanns. Nu skulle de få veta vad Stasi vetat om dem tack vare de inofficiella medarbetarnas rapporter. Och de skulle få veta vilka dessa IM var. Information som rörde tredje person var i kopiorna övertäckt med svart färg. Myndigheten hade denna dag bjudit in ett femtiotal kända och okända Stasi-offer. Wolf Biermann kom med termoskanna och picknickkorg. Medborgarrättsaktivisten Vera Langsfeld fick bekräftat vad hon redan visste: hennes man hade sedan 1972 samarbetat med Stasi; redan en kort tid efter bröllopet hade han börjat lämna rapporter om hustrun.

Mängden akter var enorm. Antalet medborgare som ansökte om att få se sin akt, om en sådan fanns, var stort. Under de första hundra dagarna inkom 420 000 ansökningar om insyn i personakter. Antalet ansökningar som gällde granskningar av personer i offentlig tjänst uppgick under samma tid till 130 000. Fram till våren

2006 hade över sex miljoner ansökningar kommit in – närmare 2,6 miljoner av dem gällde insyn i personliga akter.

Vid DDR:s sammanbrott hade Stasi 90000 ordinarie medarbetare. Antalet IM uppgick till 174000.

Bland dem som avslöjades som IM fanns personer i hög ställning – till exempel advokaten Wolfgang Schnur (som anlätades av många oppositionella i DDR), den högt uppsatte kyrkomannen Manfred Stolpe, Humboldtuniversitetets rektor Heinrich Fink, biskopen i Greifswald – men också skolungdomar, studenter och yrkesarbetande.

Under valkampanjen inför valet till Volkskammer våren 1990 reste Wolfgang Schnur omkring i landet tillsammans med Helmut Kohl och presenterade sig som DDR:s kommande regeringschef. Några dagar före valet dök det upp bevis mot honom: han hade verkat som IM under sexton år. Schnur avfärdade det som en hetskampanj. Tre dagar före valet tvingade CDU honom att lämna alla sina poster. Senare uteslöts han ur partiet. År 1994 fick han inte längre arbeta som advokat. År 1996 dömdes han av en domstol till ett års villkorligt fängelse för förräderi mot två tidigare klienter, medborgarrättsaktivisterna Freya Klier och Stephan Krawczyk.

Myndigheten som började ta form 1990 under Gaucks ledning och vars uppgift var att förvalta arvet efter Stasi fick namnet **BStU** (Bundesbeauftragter für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR; Förbundsrepublikens ombud för dokument från statssäkerhetstjänsten i det före detta DDR). Antalet medarbetare uppgick så småningom till 3000. År 2000 efterträddes Gauck av Marianne Birthler. År 2010 tog Roland Jahn över. Alla tre hade ett förflutet som medborgarrättskämpar i DDR.

Kritik och kontroverser

Gauck skriver: ”Så hade var och en sina problem med bearbetningen [av det förflutna]: å ena sidan det ideologiska motståndet hos en oupplyst vänster, företrädd

av olika grupper i Öst och Väst, å den andra den kulturella distansen hos konservativa för vilka intensiteten i en substantiell uppgörelse kring orättvisor i det förgångna delvis tedde sig främmande och skrämmande.”

I tidningar som stod PDS nära (efterföljarpartiet till SED) hände det att Gauck beskrevs som en storinkvisitor. Gauck tillbakavisar kritiken. BStU hade ingenting att säga till om i personalfrågor. Han betonar att inte heller de ansvariga myndigheterna for fram som några inkvisitorer. Endast inom försvaret diskvalificerades generellt alla med IM-bakgrund. På alla andra områden inom den offentliga sektorn avgjordes frågan om huruvida en före detta IM kunde behålla sitt arbete genom en rättssäker individuell prövning. Inom lärarkåren och inom polisen fick en hög procentandel av dem med IM-bakgrund behålla sitt arbete. Vid Sachsen-Anhalts ministerier, regeringspresidier och underordnade myndigheter måste endast en tredjedel av dem som beslagits med ett IM-förflutet lämna sin tjänst.

Gauck berättar om två fall som gav upphov till starka känslor och kritik mot BStU: Manfred Stolpe och Heinrich Fink.

Under DDR-tiden hade Stolpe en ledande ställning inom Bund der Evangelischen Kirchen in der DDR; han ledde dess sekretariat. Sommaren 1990 kom rykten i svang: Stolpe skulle ha samarbetat med Stasi. Saken undersöktes och i april 1992 fastslog BStU i ett utlåtande att Stolpe ”i enlighet med Ministeriet för statssäkerhetsnormer under en period av ungefär tjugo år var en viktig IM inom Evangeliska kyrkan i DDR”. Det är klarlagt, skriver Gauck, att Stolpe år 1970 registrerades som IM under täcknamnet ”Sekretär” av Hauptabteilung XX/4 (den Stasiavdelning som ansvarade för kyrkan).

I sin ledande roll som kyrkoman hade Stolpe förhandlat med MfS utan att informera sina biskopar och kyrkoledningen. Gauck menar att han därmed begått tjänstefel och missbrukat sitt förtroende.

Stolpe försvarade sig med att det var nödvändigt att tala med MfS om man ville uppnå något. Gauck tillbakavisar argumentet och frågar sig varför en officiell företrädare för kyrkan ska tala med MfS när han kan tala med MfS:s politiska chefer?

Stolpe var populär bland många i DDR. Gauck menar att Stolpe uttryckte många människors innersta tankar när han förklarade att han inte varit någon hjälte, att han som de flesta DDR-medborgare försökt hitta ett modus vivendi. Det var bekvämare att identifiera sig med honom än med regimotståndarna och de oppositionella, för vem ville ständigt leva med ett dåligt samvete?

Mellan åren 1990 och 2002 var Stolpe socialdemokratisk ministerpresident i Brandenburg.

Även fallet Heinrich Fink, rektor för Humboldtuniversitetet i Berlin, väckte starka känslor. I samband med en granskning av alla anställda vid universitetet framkom uppgifter som tydde på att Fink kunde ha varit verksam som IM. Han avskedades som rektor men överklagade beslutet. En domstol kom dock fram till att avskedandet varit riktigt och att Fink arbetat för Stasi.

Många av universitetets studenter försvarade Fink. De genomförde en demonstration utanför BStU:s byggnad. PDS såg Fink som en jagad man, som ett offer. Gauck begav sig till Humboldtuniversitetet och mötte studenterna. Stämningen var upphetsad.

År 2005, efter det att viktiga dokument hittats i en plastsäck, stod det klart att Fink värvades som IM år 1968 och rapporterade om kolleger och studenter fram till den 7 oktober 1989. Han hade belönats med ordnar, premier och presenter.

Förlåtelse

Gauck har kunnat förlåta när gärningsmannen ärligt och utan förbehåll – inte ytligt och taktiskt – bekant sig till sanningen. När förövaren känt uppriktig ånger. En IM kunde dock själv vara ett offer. Stasi drog

sig inte för utpressning. Gauck beskriver ett fall där en präst som var gift och hade barn hamnade helt i klorna på Stasi. De kände nämligen till hans hemlighet: att han hade en homosexuell relation. Varken hustrun, barnen eller kyrkan visste något. Vid den här tiden betraktades homosexualitet fortfarande som något mycket skamligt. Gauck skriver: ”När jag läste akterna kände jag medlidande med den utpressade, men framför allt äckel och vrede mot de människoföraktande personerna i ’firman’.”

Hässleholm 2011.11.01